

se mu zdi solnčen pojav, prav tako utemeljen in zanimiv kot najiskrenejši razmah življenja; spomni se je z vdanostjo zdravega zemljana. Ves se sprošča v prirodo: »dati se vetru kao list, / oblaku kao tuga / u zagrljaju blagom. / Nestati kao pesma čist, / bez drage i bez druga / tihim / mesečevim tragom... /«. Na tej poti doživlja večno prelivanje oblik, neprestano pretvarjanje, veličastno kipenje vekov: »i sve se menja; / sad su tuge radosti / a sada radost tuga...«. / Trajna je samo bol, ki je zanj izvor pesmi in življenja, bol porajajoče se zvezde v vsemiru, bol pevajoče ptice na veji, bol ladje na nočnem morju, bol vetra, — to je bol, v kateri dozoreva samota kot žito, v kateri postajajo tišine polne in plodne ko jesensko sadje, to je tovarišica, najzvestejša in najvernejša in najmilejša, brez nje bi bilo življenje prazno in bi bil človek izkoreninjenec, kajti »kad me život zverski goni po drumu / dalekom, golom stepom, / bol me zanese u plavu detinju šumu / i sanjam samo o lepom. / ... i gledam ravno u lice Boga. /«. Iz boli telesa, oči, krvi, iz viharjev blodenj raste tišina spoznanja in se prebujata otrok, tisti otrok, ki je davno nekoč skakljal po livadah okopan v solnčnih valih, zavzet poslušal pevanje ptic. In pesnik nanovo doživlja to razproščajočo prirodnost in veruje: »samo ljubezen je dala pticam peroti. Ptice, ljubezen vas dviga k nebu... O, da bi imel peroti, radostne peroti, da bi bil bliže Bogu!« V vsepozabljenju leži v travi in večnost lije preko očiščene duše. Velik je dan, vseširen je svet in vse stvari so oživele, pokrajina se je poosebila v smeh starega Pana, a nad njo plove daljno, ubrano zvonjenje... »Spas« je zanj v detinskem doživljanju življenja. Noče nasilno odgrinjati večnih tajnosti, ampak kot bel oblak zaplove nad zemljo, kot bel oblak plove skozi duše, da zapoje z njimi svojo pesem ljubezni, saj mu je tuj vsak »zakaj« in »kam«. Vzporedno s to vedrino valovi kalna reka trpljenja, žalosti, obupov, ko trudni romar vidi samo somračje in se razodeva le v raztrganih krikih, toda še te viharje odeva z umerjeno godbenostjo, pod katero se skriva bolesten nasmeh trenutnih razdvojenj: »a danas: / smejem se svemu, i svetu i tebi / i noći iz detinjstva davna. / Kroz prozor bacih sva ljubavna pisma / i stare vence iz doba slavna / ... O, da me vidiš, o da znaješ / razkošno moju bol, i patnju, / i crnu radost! /«. Toda pesnik se ne rešuje morda v abstraktno modrovanje, ampak sanja o morskem valu, ki bi se vanj pretvoril, o listih v viharju, o zrnu v pustinji, in hoče biti ves obenem v zemlji in v nebu, spajajoč v svojem srcu vesoljstvo. Ponekod se to hrepenenje po Panu javlja kot romantično iskanje brez-krajno tihega in nemega podzemskega vrta, polnega sanj in črnih rož. Strgati hoče vezi, ki so ga priklenile na telo in ga ne puste v mračno spokojnost Karonovega kraljestva. Obide ga spoznanje: »Znamem: / kad celog sebe dadem / i kad mi savest čista / poslednjim dahom javi / da krenem u život novi / — ladja će da zaplovi«. V resnici pa je samo pesnik, ki je truden od do-

življajev, ki je izmučen od romanj, od žen, od razkošja, od vetra, mesečine in čakanj in ki ve, da »kao stih / o proleću i o ženama / nestajem lak i tih. / ... Mrtvi sjaj / beskrajnog, tajnog svemira / donosi mir / i kraj.« Tako se završi s tem »Epilogom« »Ljubezen ptic«.

Oblikovno uporablja Krklec ponajveč tradicionalne stihe s stiki, seveda se ne drži strogo določenih štirivrstnih kitic, in ljubi refrene, tuje pa mu je prostostihje. Tudi jezikovno so pesmi izčiščene in ne kvarijo jih pojmovne besede. Opaža pa se — kot tudi pri Ujeviću — tu pa tam nedonošenost in nedozorelost oblike, ki včasih le za silo izraža močno prvotno doživetje. Že omenjana črta razigranosti se tu pa tam uveljavlja na škodo čiste lirike in neugodno spominja na dekadentsko ironijo. Pa vsi ti nedostatki ne zabrišejo močnega vtisa, ki ga napravljata Krklečeva poezija. (Dalje.)

Slovensko glasbeno življenje v letu 1926

Dr. Stanko Vurnik

V duševni konstelaciji današnje Evrope se je po vojni znatno ojačila materialistična sestavina, v umetnostnem življenju smo zaznamovali realistično reakcijo na l'art pour l'artistični impresionizem in na idealistično nianso ekspresionizma. V tej naši moderni Evropi, ki se v nekih ozirih čedalje vidneje »amerikanizira« po svojem odklanjanju idealizma in v svoji visoki cenitvi praktično porabnih, materialnih vrednot, je cena umetnosti občutno padla. Arhitektura služi v novih, betonskih konstrukcijah praktični potrebi, s fasad sta odpadla ornament in sentiment, prostor se oblikuje po realni, ne idealni potrebi in s tega vidika je previsoka gotška cerkev laž: »lepoto« je zamenila »resnica«. Plastika in slikarstvo služita oba plastiki in arhitekturi v znatni meri, sicer prevladuje »porabni« portret in dekoracija. V literaturi, kakor smo v tem listu že poudarjali, bohotno živi zabavni šund, zadovoljujoč nižje vrste duševne potrebe, in o glasbi moremo reči, da je velika večina produkcije in reprodukcije posvečena »rabni«, plesni glasbi in le majhen del »visoki« glasbeni umetnosti, ki se danes v strogi reakciji na brezogrodni »zveneči nič« impresionizma razvija v ritmičnih in linearno-formalističnih umetnijah. Kakor da sta ritem in linija edini »realni«, prijemljivi vrednoti glasbe, fabriška arhitektura edina arhitektura, šund edina literatura... Slutimo končno veljavno smrt starega srednjeveško-baročnega idealizma, toda, je li v tej smrti tudi rojstvo čisto nove umetnosti? »Absolutno novi« stil, današnjemu času odgovarjajoč, trdijo, da se je že izkristaliziral v arhitekturi, ki se je oprijela novega materiala, z novimi, doslej neznanimi konstruktivnimi možnostmi in ki novo pojmuje oblikovanje prostora. V literaturi, glasbi in

slikarstvu tega absolutno novega stila še vedno ne vidimo jasno. So tu kakor podlage, drobci nečesa analognega kakor v arhitekturi, pa ni še sistema in enote. Mari naj je danes arhitektura naša umetnost kakor je bilo slikarstvo starokrščanski dobi in plastika antiki?

Kdo bi odgovoril že danes na ta vprašanja? Hoteli smo s tem nekako orisati današnji položaj glasbe v okviru umetnosti našega časa sploh in reči treba koj, da pri nas Slovencih ni drugače kakor je v Evropi v teh ozirih.

Stilni napredek v našem glasbenem življenju je izza vojne sem postal tako počasen, da naša muzika daleč taplja zadaj za našimi najnaprednejšimi arhitekti in slikarji; produkcijski nimamo v glasbi še ničesar podobnega kakor v slikarstvu Pilon-Kraljevo delo in večinoma tiči naša produkcija še v impresionizmu. Najmodernejše domače operno delo, Kogojeve »Črne maske«, očituje še vedno ilustrativen orkester, k recitativu nagnjen »Sprechgesang« in vodilno motiviko, kakor smo tega vajeni izza Wagnerjevih reform opere, izraziti impresionizem v atonalni formi ne znači baš epohalne novosti... Posvetna produkcija se večinoma izživlja v vokalnem skladanju, ki je v bistvu še vedno impresionistično, le E. Adamič včasih pokaže naprednejše simptome. Cerkvena glasbena občina, ki bi imela po svoji vzgojenosti v koralu in starem kontrapunktu še največ podlage za ustvaritev moderne v glasbi, se z malo izjemo (dr. F. Kimovec s svojim, morda nehotenim naslonom na plastiko XVI. stol.) nahaja v stilnem stadiju, v kakršnem treba šele utrjevati tla (!) oni moderni impresionistični glasbi, ki je v ostalem svetu že doigrala vlogo. Skoro nerazumljivi so v tej zvezi ljuti napadi kakega »Slovenčevega« Cvenka na Premrlovo moderno in pa ljuta obramba te, sicer zelo zelo zmerne impresionistične moderne zoper stare Foersterjeve Cecilijance! — Na drugi strani so naši koncerti neizmerno dolgo mleli češko romantiko in tiščali na moderni vrh francoski in ruski impresionizem kot odkritje, odkrito pred 50—40 leti in šele zadnje mesece lanskega leta smo čuli na našem koncertnem odru prvega Honeggerja, Prokofjeva, Stravinskega, Graingerja...

Da bi po stilni naprednosti kmalu dosegli vsaj naše slikarje in z njimi Evropo, zato nam manjka v glasbi mladih, kakršni orjejo v upodabljaljoči umetnosti (L. M. Škerjanc že par let ni ničesar pokazal, edini, ki bi tu prišel v poštev), nam manjka iniciatorjev, glasbene orientacije, požrtvovalnih delavcev.

Da podamo razmere kaotično, kakršne so: Naš najvišji glasbeni zavod je konservatorij in od tega smo se že davno odvadili zahtevati kake glasbene ali umetnostne iniciative. Ta urad uči gospodične prstnega reda na klavirju in večje naloge mu še nihče naložil ni. Matica še vedno propagira že davno za zaslužnega spoznanega Mokranjca in skoraj nikjer se ne prodaja modernejše blago, ki naj bi nam kaj koristilo v boju za modernejšo glasbeno orientacijo in moderno glasbo. Filharmonija je strohnela in je le

denarna podružnica Glasbene Matice, delavni novi člani vanjo nimajo dostopa, ker so njena pravila največji kuriozum našega stoletja in — kakor smo lani na tem kraju začetkom Orkestralnega društva posvetili najstrožjo pozornost, zgleda vendarle, da treba rešitve domače filharmonije iskati izven Filharmonije. Na polju simfonične reprodukcije nas hvalevredno odškodujejo za smrt staroslavne naše ljubljanske filharmonije: Orkestralno društvo Glasbene Matice z diletanti, dr. Čerinov orkester Dravske div. oblasti in operni orkester, oficialno Godbeniška podzveza Ljubljane. S tem aparatom bo vsaj mogoče letos dostojno proslaviti Beethovnovo smrtno stoletnico. Orkestralno društvo in Podzveza pa sta vsaj že podala nekaj jamstva, da bomo končno čuli v Ljubljani zopet kdaj sodobno muziko. Matica in Filharmonija kot oficialni aranžerki naše ostale koncertne sezone kakor lani tudi letos še vedno svoje naloge: nuditi nam sodobnih kvalitét v prvi vrsti in neglede na narodno pripadnost skladateljev, starejših kvalitét v drugi vrsti, ne moreta ali nočeta razumeti. Edina cvetoča glasbena panoga so pri nas visoko stoječi pevski zbori.

Treba nam je vsekakor močnoroče z vplivom in veljavo na vodilnem mestu, ta roka pa mora biti orientirana in iniciativna, roka pedagoga in voditelja, ki bo uredil tok našega glasbenega življenja v zmislu nivoja sodobne Evrope!

Naj v nastopnem podrobneje obravnavamo glasbeno reprodukcijo lanskega leta in začnemo z opero.

Predvsem treba ugotoviti, da ni nobena šala voditi v naših razmerah opero. Velike dunajske, nemške, češke opere so v zadnjih letih radi premajhnih državnih dotacij likvidirale, potem ko so morale na smrtni postelji gojiti skoro izključno opereto in opustiti umetnostno udejstvovanje. Ljubljanska je v sezoni 1924/25 stala kratko pred podobno likvidacijo in šele lansko leto je prineslo delni izhod iz krize. Dobil smo novega opernega ravnatelja v osebi delavnega in nenavadno večščega M. Poliča, s 1. aprilom pa nekaj znosnejše zvišano dotacijo. Dejstvo poddržavljenja naše opere, moramo reči, občutno ogroža svobodni umetnostni razmah njenega kretanja. Treba se povsod držati ozkega okvira dovoljenih denarnih sredstev, po sistemu državnega nameščanja raste operi nepotreben balast. Potem so tu še interne težave: za velepotrebno moderno preureditev opernega poslopja in odra ni denarja, električne razsvetljalne priprave iz leta 1896, ne dopuščajo nikakih svetlobnih efektov s prehodi, dalje je kriza garderob in še občutnejša kriza novih dekoracij in dekoraterjev, ki stanejo veliko denarja. Da ne govorimo o krizi nekkih solistovskih zasedb — saj vemo, da stanejo sloviti tenorji težke denarce — je naš operni orkester konglomerat izobraženih in tehnično zelo zanesljivih godbenikov ter takih, ki jim te zmožnosti manjkajo. Godala so v sestavi še vedno neekvivalentno zasedena, v sorazmerju orkestra slabotna, Jesena pihala le komaj dvojno zasedena, zelo malo

homogena in nekih instrumentov, postavim basovskega klarineta, sploh ni.

Koj po nastopu g. Poliča za ravnatelja je zavel v operi nov, zdrav duh dela, kateremu se je koj poznala neumorna, energična roka vodje. Sezona 1925/26 je čas trdega dela opere po njenem najnižjem stanju, da zavzame zopet položaj na našem kulturnem poprišču, ki ga ji je treba zavzeti. G. Polič se je dela lotil z vseh strani naenkrat: zdisciplinirati orkester, izza Rukavine tako slab, vzgojiti vsakega posameznega delavca posebej in občinstvo obenem. Stalno je tekom sezone rastla kvaliteta opernih izvedb in koncem sezone smo že čutili, da je zavoženi voz skoroda čisto v tiru in v par letih nemara bomo na našo opero lahko ponosni, seve, če ji ostane sedanji ravnatelj in če se ji ne zmanjša dotacija, kakor čujemo. Sezona je dala od nameranih 25 novitet 14, še vseeno največ v državi. Gledišče je z najmanjšo dotacijo in najmanjšim številom sodelujočih v državi (214 napram zagrebškim 560 ali belgrajskim 450) priredilo skupaj 450 predstav, od tega opernih 208, tudi največ v državi.

Tudi lani so številke kazale podobno forsiranje, toda niti po delu za visokoobdelane predstave niti po kvalitetašnosti repertoarja sezoni ne vzdržita primere. Topot je repertoar pokazal izrazitejše moderne težnje: namesto večnega Verdija smo čuli Borisa Godunova, ki je bil po precizni in visokokvalitetni izvedbi resničen ponos te sezone in višinska točka, ki se vsaj po vojni pri nas še ni bila dosegla. Dobili smo na repertoar tudi dvojce Wagnerjevih del. Absolutnih novitet je bilo osem: Mrtve oči, Nabor, Povratek, Zvedave ženske, La Wally, Figarova svatba in opereta Grofica Marica, poleg tega nove reprize: Manon, Večni mornar, Zongler naše ljube gospe, Boris Godunov, Gianni Schichi, Tannhäuser in opereta Orfej v podzemlju. V ostalem so se izvajale še: Cavalleria rusticana, Glumači, Hoffmannove pripovedke, Aida, Brivec bagdadski, Netopir, Don Juan, Rigoletto, Prodana nevesta, Trubadur, Tosca, Boheme in Gorenjski slavček. Opera je absolvirala tudi za umetnostno komunikacijo važno turnejo v Split, Dubrovnik in Sarajevo, kjer je dajala deset del s svojega opisanega repertoarja in žela večinoma zelo ugodne ocene, ki so ponekod stavile našo opero in njen dosegljaj še nad zagrebško in beograjsko. Dalje je gledališki orkester pod vodstvom N. Štritofa dal med letom kot samostojen simfonski koncert V. Novakovo Burjo in Širolino Abrahamovo žrtev.

Začetek nove sezone je prinesel Verdijevega Otella in Ples mask, dalje Mozartovo Cosi fan tutte in Halčvyjevo Zidinjo, vse štiri v precej skrbni in eksaktni izvedbi. Za Beethovnovo stoletnico se pripravlja Fidelio. Novi načrt predvideva iz nemške romantike in pozne romantike poleg Večnega mornarja in Tannhäuserja še Walküro, dalje Straussovo Salomo, moderne Francoze bo zastopal Ducasse (Ariane et Barbebleux), iz italijanskega repertoarja dobimo po načrtu še morda Zandonaijevo Francesco da Rimini. Od drugih skladateljev se namerava uprizoriti Santov Tajfun, Prokofjeva Ljubeznj pri treh oranžah, Fibichova šarka, Szymanowskega Kralj Rogier in Rozsyckega Eros in Psiha. Od slovenskih oper so za izvajanje na razpolago nova dela: P. H. Sattnerjeva Tajda, R. Savinov Matija Gubec in Foersterjeva

Materina žrtev poleg M. Kogojeve mnogo obetajoče opere Črne maske na tekst Leonida Andrejeva. Skoro gotovo se bosta izvajali zaenkrat Tajda in Črne maske, o katerih bomo prinesli obširnejše poročilo v prihodnji številki med pregledom produkcije.

Koncerti v l. 1926: Orkestralni koncerti so bili nekam redki. Čuli smo 8. maja češko filharmonijo pod vodstvom V. Talicha absolvirati Dvořakovo simfonijo Iz novega sveta, V. Novakovo simfonično pesnitev V Tatrach, Rich. Straussovo pesnitev Don Juan, Sukovo Serenado in Wagnerjevo uverturo k Meister-singerjem. Češka filharmonija stoji na svetovni stopnji, njen dirigent je moderen arhitekt in pesnik prve vrste, lahko ga je primerjati z velikim Nikischem. Ta koncert je bil največji glasbeni dogodek leta. Operni orkester je dal, kakor že rečeno, dr. Širolino Abrahamovo žrtev, oratorij elektičnega stila, s prevladujočim impresionizmom, Orkestralno društvo Glasbene Matice je pa dalo dne 5. marca takle program: Čajkovski: Ščeljkunčik, Borodin: Polovska plesa 8 in 17, in poleg tega slovenske izvirne skladbe: Mihevc: predigra k operi Planeti, edino retrospektivno slovensko glasbeno dejanje sezone, ki je posvetilo v delovanje našega plodovitega rojaka iz dobe klasicizma in zgodnje romantike, ki pa žal še ni preiskan in odkrit, dalje kot noviteto Adamičeve Ljubljanske akvarele in S. Šantla Malo suito. Dočim zadnja skladba v svojem neoromantičnem, često na Čehe spominjajočem in z ljudskimi motivi prepletenim stilom ni kdovekakšna nova pridobitev, so Adamičevi Akvareli edino resnejše in pomembnejše delo na polju domače simfonične produkcije. Dočim je jedro skladbe s svojo ilustrativno, programsko muziko še impresionistično, je eden izmed stavkov zgrajen že modernejše, »in modo antico« in se nekatera mesta nagibljejo iz impresionizma ven, h koralu in polifoniji. Modernizem se kaže pač v novi ljubezni do stroge forme in do linearnega izraza. Izmed ostalih instrumentalnih koncertov lanskega leta je absolvirala Italijanka A. Ferrari violinski program z Vivaldijem, Vieuxtempsom, Straussom, Bizet-Hubayem, Paganinijem, Čajkovskim, Zsoltom, na II. glasbenem predavanju 24. januarja smo čuli skladbe Poulenceja, Debussyja, C. Francka, Saint-Saensa. Dne 5. februarja je igral bolgarski goslač S. Popov Čajkovskega, Glazunova, Vladigerova, 8. februarja Francozinja Juliette Alvin znatnejši program: Breval, Bach, Debussy, 1. marca A. Trost: Novakovo Junaško sonato, dvojce Sukovih in Rahmaninovih del, eno Skrjabinovo in Balakirjevo delo. Dne 9. marca smo čuli svetovnoznaní Ševčikov kvartet, ki je izvajal po en Dvořakov, Mozartov in Szymanowskega kvartet, dne 15. marca sta koncertirala pri nas K. Sancin in R. Kroemer s Szymanowskim, Roslavcem, Respighijem, Straussom in Debussyjem, 17. maja Francoz A. Cortot z Vivaldijem, Debussyjem, Albenizom, Lisztom, Saint-Saensom in pretežno Chopinom. V juniju so hile produkcije Matice in konservatorija, ter zagrebškega konservatorija. Novo sezono je otvoril Amerikanec koncertni pevec William Gwin z moderno francoskim in zamorskim programom ter angleško pesmijo XVII. stoletja. Čuli smo bogat spored: Fauré, Roussel, Poulenc, Debussy, Ravel in glasovito zamorsko ritmiko in lineariteto, ki je danes moderni tako všeč. 15. oktobra je koncertiral

domači pianist I. Noč z nekaj manj pomembnejšim programom: Mozart, Hummel, Gluck-Brahms, Chopin, Debussy, Ravel, Liszt ter z zadnjo Beethovnovno sonato. Ko se bo dodobra poglobil, bo tehnično spretni Noč pri nas veliko odtehtal. Dne 21. oktobra je zopet koncertiral S. Popov z Brahmsom, Chaussonom, De Fallo, Debussyjem in Respighijem. 28. oktobra smo čuli Zlatka Balokoviča s pomembnejšim programom: Pugnani-Kreisler, Fiorillo, Tartini, Corelli, Ireland, Bach (Chaconne), Sarasate, Gardiner, Nachez, Stolzer. Če izvzamemo tri predzadnje točke, so bile ostale za moderno tvorbo važne, posebno smo presenečeni v Stolzerju čuli najtesnejši naslon hrvatskega rojaka na najmodernejšo rusko glasbo. 8. novembra je koncertiral naš velepriljubljeni umetnik A. Trost, ki se uvršča v vrsto umetnikov evropskega slovesa po svoji prečuteni, arhitektonski interpretaciji in moderni igri. Dal je program: Rameau, Beethoven (Sonata 109), Marx, Debussy, Albeniz, Chopin, Chopin-Liszt in Liszt. Doktorja Čerina orkester Dravske muzike je hitel poslaviti Beethovnov jubilej z izključno Beethovnovim programom. Na čelu je bila vzorno izvajana Peta, ta biser mojstrovega dela, poleg tega Lenorina uvertura in C-mol-koncert, pri katerem je v klavirskem partu sodeloval tudi A. Trost. Po mučnih krizah vojaške godbe se je neumornemu doktorju končno posrečilo sestaviti orkester, s katerim namerava izvajati tekom sezone še Deveto od Beethovnovih simfonij. Godbeniška podzveza — naš operni orkester — je koncem leta priredila pomena vreden koncert z Balakirjevo simfonijo, Honeggerjevimi Pacificom in Straussovimi Pleksom Salome. Pri tej priliki se je izkazal operni dirigent g. Neffat za pomena vrednega dirigenta tudi na koncertnem podiju in mislimo, da bo prav, če vzame na rame še nekaj koncertne naloge. Koncem decembra je Orkestralno društvo Glasbene Matice podalo Borodinovo simfonijo št. 1. Glinkov orkestralni kos, dalje Stravinskega Žar ptico in modernejšo Honeggerjevo skladbo Poletje. Zlasti drugi del, ki ga je dirigiral prof. Adamič (prvega je dirigiral L. M. Škerjanc), nas je uvel v sodobno evropsko moderno; na novinarskem koncertu 1. decembra je dalo Orkestralno društvo pod vodstvom g. Adamiča en Dvořákov valček, Graingerjevo skladbo Mock Morris, ki je kazala absolutno sodobno najmodernejšo formo, in nekaj orkestralnih obdelav turkestanskih pesmi iz oevvra E. Adamiča.

To naj bi bil pregled ljubljanskih instrumentalnih koncertov v l. 1926. V Mariboru se je gibal orkester precej živahno pod vodstvom dirigenta Hladka-Bohinjskega. Dal je programe s Haydnom, Schubertom, Beethovnom, Mendelssohnom, Saint-Saensom. Dvořákom, dal je tudi simfonično skladbo štajerskega skladatelja S. Osterca Povodni mož, ki je v Ljubljani žal še ne poznamo. Tudi celjska Matica je prirejala koncerte.

Izmed vokalnih koncertov v Ljubljani treba omeniti 21. januarja vokalni koncert srbske pevke Stamatovičeve, ki ni prinesel dosti več, kakor našim Jugoslovanom zadoščenje, da so čuli i srbsko pesem, za napredek umetnosti pa ni imel nobene koristi. Omenili smo dalje Gwina in predavanje o francoski pesmi. Dne 10. in 11. aprila je nastopil prvič Učiteljski pevski zbor pod vodstvom Sr. Ku-

marja, ki je proslavil 75 letnico skladatelja Sattnerja s Sattnerjevimi, Premrlovimi in Lajovčevimi vokalno-instrumentalnimi skladbami. Matica je sodelovala to leto le pri Abrahamovi žrtvi pod Štritofom, na novinarskem koncertu pa je sijajno izvajala Mokranjčev XIV. rukovet pod starim pevovodjem Hubadom in zavzela v pevskotehničnem pogledu zopet prejšnjo nekoliko osporjeno prvo mesto pri nas. Ljubljanski zvon pod agilnim Z. Prelovcem je ponesel našo pesem letos z uspehom v Zagreb, na novinarskem koncertu je dosegel velik uspeh, še pevsko društvo Slavec si je pod vodjem Brnobičem letos toliko opomoglo, da bo moglo že v par letih uspešno konkurirati z našimi prvovrstnimi zbori. Dne 18. aprila je priredila Pevska zveza svojo produkcijo s petimi okrožji, ki so pokazala jako zanimanje za vokalno glasbo na deželi. Izmed ljubljanskih pevskih društev so koncertirala še Grafika, Sloga, Združeni delavski pevski zbori. Krakovo-Trnovo. Na deželi so se gibala pevska društva v Tržiču, Kočevju, Kamniku, Ptuj, Novem mestu, vršili so se znatni cerkveni koncerti, na primer na Viču, v Ptuj, na Vrhniki, na Ježici, v šmartnem pri Litiji, v Radovljici, Logatcu itd. v mnogih krajih. Pojo se od domačih skladateljev večinoma Adamič, Premrl, Lajovic, Sattner. V Ljubljani smo čuli velik cerkveni koncert, posvečen manom našega klasika cerkvene skladbe A. Foersterja, dne 18. oktobra. Priredilo ga je društvo Ljubljanski zvon v frančiškanski cerkvi. Izvajalo je Missa solemnis, Ave Maria in samospjev Domine in auxilium, spremljalo je orkestralno društvo, na orglah stolni regens chori, ki je dodal še nekaj orgelskih solotočk Bossija in Vitadinija.

Zapiski

Slovensko slovstvo

Ivan Cankar: Zbrani spisi. Četrti zvezek. Uvod in opombe napisal Izidor Cankar. V Ljubljani, 1926. Založila Nova založba. Tiskala J. Blasnika nasledniki. Str. XX + 351.

Dasi ta zvezek obsega samo dve deli: Knjigo za lahkomiselnje ljudi in Tujce, nam prinaša Ivana Cankarja na najznačilnejši stopnji njegovega razvoja. Te značilnosti niso toliko važne za motivnost, ko vidimo, kako nastopajo prve stalne tipične osebe (Iz življenja odličnega rodoljuba, Križev pot, tipičnosti v Tujcih), in ki se pozneje povračajo v nešteti, vedno popolnejših podobah; tudi oblikovno sta obe deli vsako zase zelo nepopolni — tembolj važna je pisateljeva duševna osnova, iz katere nujno sledi značaj vsega njegovega dela. Subjektivist in individualist, kakršen se je bil bolj in bolj razvil, je tu začel izpovedovati svojo filozofijo, odnos do življenja in sveta, ki je bil predvsem — prelom na vse strani. Ta odločni upor proti vsemu podedovanemu duhovnemu življenju, proti predpisani avtoriteti, državni in cerkveni, je tolik, da obvladuje vse pisateljevo snovanje, ki poraja same prevratne teze in podobe. »Knjiga za lahkomiselnje ljudi« je skoraj vsa miselna, le programatična ni mogla postati; v nji se v nedoločnem boju borita umetnik in ideolog in večkrat se umetnik umakne ideologu. Urednik zbranih spisov nam je poiskal najznačilnejše teoreme, ki

Francosko slovstvo

Haj-kaj

Doslej je Nipon vplival na zapadno čutiljivost bolj z upodabljačo umetnostjo nego s slovstvom. Vendar opažamo že nekaj let, da skušajo na Francoskem udomačiti pristno japonsko pesniško obliko, namreč ha j k a j ali lirski napis, kratek epigram s trojnim ritmom, ki naj vsebuje 17 zlogov oziroma stopic, izražajočih na točen in dovršen način čuvstvo, dojem ali pa idejo, v naglici zgrabljeno. Takšna so vsaj pravila japonskemu hajkaju.

Na francoskih tleh so od jedrnatega izvirnega zgleda pridržali zgolj trojni prelom ritma, t. j. trovrstičnico. Tako je vsaj ravnal P. L. C o u c h a u d, početnik te pesniške forme. Po njegovih stopinjah jo je predlanskim ubral njegov prijatelj R. M a u b l a n c, izredni profesor filozofije, z zbirko »Cent Haï-Kaï«. Te trovrstičnice s pestro vsebino se pokoré edinemu pravilu: izraziti misel z najtočnejšimi besedami, brez dolžin kakor tudi brez meglenosti. Pred seboj imate sto naglih pogledov, ki razodevajo podrobno umetnost, otroško tu pa tam, a včasih tudi nekam vsakdanjo. Vzemimo filozofski refleks, ki ga banalni odsev v reki obudi modrijanu:

Možak stoji na bregu,
drugi pa v vodi z glavo navzdol.
A kateri je pravi?

Često naletiš na slikovit obrat, na preciozno nežnost, kakršno zasledujemo po narodnih zagonetkah in narodnih pesmih, n. pr.:

Na griču sedi Črn grm z belo liso,
in pase svojo čredo hiš je li to še sneg
— čokata cerkev. ali pa že cvet?

Ob nekih motivih mi je spomin nehote uhajal na župančičevih Sto ugank ali na ljudska izkustva in gesla, ki jih je lani v Beogradu obelodanil dr. Vlajinac (Poljska privreda u narodnim poslovicama, strani 414). Spričo takšne redkobesednosti pušča hajkaj domišljiji vso prostost. Dovolj mu je, če jo vzvalovi. To je umetnost prevejancev, umetnost odtenkov, odličic, nenadnih prikazov, čudnih odkritij. V naši naglični dobi, ko se bojimo dolgih krotovičnic, utegne hajkaj dobiti precej pristašev.

Nekaj mesecev za Maublancom se je pojavil Marc G u e g a n s knjžico »Trois petits tours et puis s'en vont«... Hočete nekaj vzorcev?

Žirafa.

Žirafa. Velik polž,
ki je zgubil svojo hišo
in jo išče na obzorju.

Vlak.

Vlak gre za tirom.
Mimo gre.
Tir gre za vlakom.

Rosa.

Kakšna zgodnja procesija
je šla črez polje,
da se iskrí od blagoslovljene vode?

Sličnosti.

Roža je vzela hladno vodo,
kjer se jej noga namaka.
Ti pa vse moje solze.

Lanska Revue hebdomadaire je 25. januarja priobčila snopec F l o r y j e v i h hajkajev iz živalstva in rastlinstva. Nekaj prevodov vam napišem kar zaporedoma. Moški: Ta opica je brez repa, da si ga nadomesti, nosi palico. Galeb: Malo pene, ki je zletela z valov. Ribe: Bliski v nevihti hudournika. Krastača: Kamenček, ki odskakuje pod nogo. Pav: Odletel bo. Eh, svoj rep je smatral za perot! Zelva: Noge, glava in rep tvorijo šest rogljev zvezde. To je vrtna zvezda repatica. Kresnica: Kresnica je zvezda, pretvorjena v žival. Itd.

Mercur de France 1922 utegne dati nekaj zgledov, n. pr. kar priobčuje Ker Franck-Roux. Slično mladi mistik Loys Labèque (Poèmes primitifs in Poèmes visionnaires). Iz Tempa pa posnemam, da je André Suarès pravkar izdal knjigo »Haï-Kaï d'Occident«.

A. Debeljak.

Glazba

Slovenska glasbena produkcija v letu 1926

Večina je zopet, kakor lani, vokalne, zbarske literature, ki so jo skoro izključno prinesle naše tri glasbene revije.

Najstarejši gre prvo mesto. »Cerkveni glasbenik« praznuje letos svojo petdesetletnico. Izživel in preživel je Foersterja in njegovo dobo in pod Premrlom zrevolucioniral cerkveno skladbo v modernem, našem zmislu, delal je na glasbenozgodovinskem, glasbenoestetskem, folklornem in kronikalnem polju ter bil naši cerkveni glasbi vedno zvesto ognjišče, pobuda in praktičen nasvet. G. stolni regens chori Stanko Premrl je vodil »Glasbenik« celih sedemnajst let; in ni bila šala vzdrževati list med vojno, ko so skoro vse naše revije ugasnile. Premrlova zasluga je pri Glasbeniku zlasti, da je vedno znal najti v njem ton, ki je zblížal tudi podeželske organiste z moderno, meščansko glasbeno strujo in zaplodil soliden kader modernih skladateljev pri nas. To dejanje si na polju naše posvetne glasbe ne najde nič podobnega.

Lanski letnik je doslej najobširnejši. V literarnem delu je prinesel od piscev: A. Anžič, F. Ferjančič, J. Gašparič, A. Jobst, dr. Fr. Kimovec, F. Klančnik, F. Kramar, dr. J. Mantuani, A. Michelčič, I. Mladineo, dr. F. Mlinar-Cigale, S. Premrl, P. H. Sattner, dr. P. B. Sokol, H. Svetel, M. Železnik v celoti 27 člankov zgodovinske, teoretske itd. stroke, vodil kroniko, koncertna poročila, podajal vsebinske preglede glasbenih listov (Pavec, Zbori, Sv. Cecilija, Jugosl. Mužičar), dajal kotiček organistovskim zadevam, obravnaval v »Oglasniku« vso novoizšlo cerkveno in posvetno glasbo in storil s tem hvalevredno literarno delo na polju slov. glasbe, ne samo cerkvene, nego tudi posvetne. V posebno dobro mu je šteti, da se je s F. Kramarjevim članom »Kako in kje sem nabiral narodne pesmi« zanimal i za naš glasbeni folklor in bil lani edini list, ki se je s tem pri nas pečal!

V glasbeni prilogi je Glasbenik objavil 25 religioznih skladb, moških in mešanih zborov, deloma

z orglami, skladateljev: dr. E. Bunc, A. Jobst, dr. Fr. Kimovec, Jos. Klemenčič, dr. F. X. Lukman, A. Mav, J. Pogačnik, St. Premrl, P. H. Sattner, M. Tomc, M. Železnik. Poleg Kimovca, Premrla, Sattnerja torej nadarjena generacija »mladih« Jobsta, Klemenčiča, Tomca, Železnika, Mava, ki se vsem več ali manj pozna Premrlova šola in ki pridno orjejo po poti, začrtani jim od duhovnega vodje. Premrlovo skladateljsko šolo označuje preprosto ekspresivna, često unisona vokalna linija, ki jo podpira krepak basov kontrapunkt v orglah, v akordičnem zmislu pa siti glasbeno telo nasičeno barvita harmonika. Vendar vokalni part ne stavi na pevce nevolkalnih zahtev, pisan je često zelo preprosto. Kakor se radikalen impresionizem niti v slikarstvu niti v glasbi v cerkvi ni uveljavil — kakor da preveč čutna umetnost cerkvi ne prija prav — je stil Premrlove šole, ta umerjeni impresionizem, ki ni še izgubil linearitete, pameten kompromis, ki gotovo ne zasluži napadov reakcionarne cerkvenoglasbene struje!

»Pevce«, glasilo agilne »Pevske zveze« je lani hrabro stopil v VII. letnik pod vodstvom M. Bajuka in A. Dolinarja. »Pevce« je prinesel lani 20 člankov estetskega, biografskega, organizatornega značaja izpod peres M. Bajuka, A. Dolinarja, J. Primožiča, Sl. Savinška, A. Severja, H. Svetela, M. Tomca, vodi vestnik P. Z., evidenco novih skladb in vsebine glasbenih listov. V glasbeni prilogi je prinesel 20 večinoma posvetnih skladb, moških in mešanih zborov: E. Adamiča, A. Dolinarja, F. Ferjančiča, A. Foersterja, E. Hochreiterja, J. Klemenčiča, A. Mava, F. Mlinarčigaleta, V. Mirka, Al. Mihelčiča, J. Ocvirka, R. Savina, H. Svetela, Sl. Savinška, M. Železnika. Pevce je v teh prilogah pokazal še preprostejšo, še zmernejšo, starejšo tendenco kakor zmerni »Glasbenik«.

»Zbori«, glasilo pevskega društva »Lj. Zvon« v Ljubljani, so lani pod vodstvom Z. Prelovca zopet marljivo delovali za našo zbornsko glasbo in v l. 1926 prvič prinašali tudi literarno prilogo, v kateri so sodelovali Emil Adamič, A. Dobronič, A. Dolinar, S. Cerut, dr. P. Kozina, dr. J. Mantuani, K. Pahor, H. Svetel, dr. S. Vurnik. Priloga je prinašala pregled organizatornega dela, vodila kroniko itd., žilavo boreča se za obstoj. Opozarjamo na Mantuanijev članek »O jugosl. glasbi«, ki hoče biti prva popolnejša biografska skica in katalog skladb slovenskih, hrvatskih in srbskih skladateljev. Opozarjamo še posebej na neki pasus, kjer avtor ugotavlja majhno pomembnost zavednega naslona na »narodno glasbo« za umetnostni razvoj in dokazuje to s primeri v srbski in češki glasbi. Tudi mi smo mnenja, da je »narodno skladanje« vsako resnično vredno umetnostno delo in da naslon na ljudsko melodiko, ritmiko, harmoniko... itd. kakor vsakojak »naslon« sploh omejuje umetniško prostost, dalje, da še tako razkošno opremljen folklor ne pomeni dosti za razvoj in je do neke meje estetski absurdum kakor je absurdum mestno pošminkana in oblečena zdrava, rdečelična dekle iz naroda! Opozarjamo tudi na Adamičeve »Razvojne smeri«, kateri članek zavedno propagira najmodernejšo smer.

»Zbori« so razpisali tudi nagrade za zbornsko skladbe in objavili 11 moških, 6 ženskih in 15 mešanih zbornskih skladb skladateljev: E. Adamič, J. Gotovac, P. Jereb, K. P. Manojlovič, F. Marolt,

V. Mirk, I. Ocvirk, J. Pavčič, S. Premrl, R. Savina, M. Tajčević, V. Ukmar, V. Vodopivec, M. Železnik. »Narodni ton« često zazveni iz »Zborov«, dalje univerzalnost v izboru skladateljev vseh jugoslov. narodov, še dalj univerzalnost glede lahkih in težkih, tradicionalnih in zelo modernih, posvetnih in religioznih skladb. Do neke mere treba to univerzalnost odobravati, zakaj »Zbori« so nam tako z Gotovcem, Tajčevićem in deloma Adamičem prinesli — najmodernejšo zbornsko muziko sploh v l. 1926. Hrvati so stilno daleč pred nami, njih kader glasbenih mladih orje kakor naši mladi slikarji povsem vzporedno z visoko-evropsko najmodernejšo. (Pred Božičem je izšla Missa poetica dr. Širole, ki stilno dosledno kopira mnogoglasje in izraz XVI. stoletja. Dasi je to eklektična moderna, je pristno moderen postavim Stolzerjev naslon na moderne Ruse, dalje Gotovac, Tajčević, Grgošević. — Slovenci bi se tu lahko učili in dobili pobudo, da bi stvarjali sodobno!) Naših mladih ni v glasbi nikjer videti; že parkrat smo pribili, da naš konservatorij ni nobeno ognjišče ter iniciativa in impulz našega glasbenega življenja nego le suh državni urad. Zbori so prinesli edino iskrico mladega naraščajnika v preteklem letu, neko mlado zbornsko skladbico V. Ukmarja, ki se v njej izkazuje za škrjančevega učenca s pestro neoromantiko in mladostno natrpanostjo izraza, ki se še ni izjasnil. To je, žal, vse, kar je lani pokazal naš posvetni skladateljski naraščaj. Zelo žalostno! Apeliramo nujno na vodstvo konservatorija, naj vendar tudi »izven urada« malo gleda na talente in jih vzbuja in vzgaja! Kar čujejo na tej umetnoobrtni šoli, je vse premalo, treba jim je ljubeznive pažnje, treba se je žrtvovati zanje!

Glede »Novih akordov« je v »Jutru« od 24. XII. 1926 obljubil dr. G. Krek za letos njih ponovno izdajo. Obljubil je v njih gojiti instrumentalno glasbo, in združiti stare in mlade Jugoslovane k skupnemu delu. Do danes, 20. februarja, »Akordi« še niso izšli, baje je bil odziv na urednikovo vabilo premajhen. Morda bi kazalo dati »Akorde« v druge roke? Stari urednik se jih brani iz upravičenega razloga, češ, da je izgubil kontakt z glasbeniki.

Kar se ostale produkcije tiče, so izšle izven revij sledeče skladbe: (2) Oskar Dev: Koroške narodne V., (1) M. Bajuk: Zbirka slov. nar. pesmi (večinoma izbir in ponatis Odmevov itd.); K. Bervar: 6 pesmi k blagoslovu; E. Hochreiter — P. H. Sattner: Planike II, A. Jobst: Mariji, src kraljici, 6 cerkvenih pesmi, Slava sv. križu, dr. F. Kimovec: Oče naš (12 obhajilnih), F. Marolt: Nagrobnice, F. Marolt: 10 mašnih pesmi, Al. Mihelčič: Zavetnici M. Devici, J. Mercina: Slovenski pritrkovavec (doslej edino delo na tem polju glasbenega folklorja, o katerem se sploh menda še nikjer ni pisalo!) A. Mav: Božični šopek Jezusu, Ave Jezus! (11 blagoslovnih), Vzdihi po Mariji (14 Marijinih), Up bolnikov (3 pesmi v čast sv. Jožefu), Josip Pavčič: Gozdič je že zelen (kot nagrobnica), Sl. Ostere: štiri belokranjske (priredba s klavirjem), Cir. Pregelj: Nageljci (narodne za šolo), Z. Prelovec: Zakleti grad (vložki k dr. L. Remčevi igri), S. Premrl: 15 obhajilnih, ponatis in preuredba Slava Brezmadežni, Sv. Frančišek, P. H. Sattner: Pesmi za skupščine 3. reda, glej i Planike II. obenem s Hochreiterjem, V. Vodopivec: Kraljici

svetogorski (12 Marijinih), Pesem v čast sv. Ceciliji, Pesem za posvečenje nove cerkve ali novega oltarja, Kristusu kralju (16 evharističnih). Med literaturo še: Adolf Gröbming, Osnovna violinska šola, med revije Tamburaš, urednik Ad. Gröbming. Izšla je tudi Lavtižarjeva igra s harmonijem ali klavirjem Mlada Breda za ljudske odre.

Kar se instrumentalne glasbe tiče, smo že v letošnji 1. številki kratko omenili Adamičeve Ljubljanske akvarele (6 stavkov), naj omenimo še njegove orkestralne priredbe turkeških pesmi, ki so se lani izvajale. Koncem leta je dogotovil še: Sonato za klarinet in klavir, šest madrigalov na Jenkove tekste in se sedaj peča s štirimi intermezzi za veliki orkester. Z madrigali je Adamič nastopil izrazito moderno pot; te skladbe so stilno najmoderneje, kar Slovenci danes imamo. Naj sledi primer iz petglasnih madrigalov:

Primeri.

Lahko.

Kdo bi bil v sta - nu

Kdo bi bil v sta -

eve-tje pre - šte - ti

nu eve-tje pre - šte - ti

cve-tje pre -

ti itd.

(Iz Adamičevih 5 glasnih madrigalov.)

A. Lajovic je v »Jutru« od 24. XII. 1926 izjavil, da instrumentira simfoničen stavek za veliki orkester, pa ni še navedel naslova: dalje ima v načrtu lirichen ciklus P. Verlaina »Moj Bog« za glas z orkestrom. — L. M. Škerjanc je istotam naznanil svoje delo ob trodelni skladbi za veliki orkester »Koncert«, v načrtu ima še Gradnikov ciklus »De profundis« za ženski glas s komornim orkestrom (17 instrumentov). Sr. Osterc je lani izdal že omenjene štiri belo-

kranjske za glas in klavir, ki kažejo poznoimpresionistični stil; čuli smo v listih lani tudi o mariborskem izvajanju njegove simfonične balade »Povodnji mož«; v cit. »Jutru« je najavil »Koncertino« za kvartet in 8 Chaplinovih anekdot za glas in 9 instrumentov. V načrtu ima balado Lepa Vida za sopran, tenor, ženski zbor in komorni orkester. R. Savin ni razen opere »Matija Gubec«, predložene ljubljanski operni upravi za sezono 1926-27, izkazal v dotičnem »Jutru« nič. Žal, se Jutro ni obrnilo tudi na skladatelja S. Premrla in Kimovca. Prvi ima že davno gotovih »Dvanajst klavirskih skladb« in igro »Mater dolorosa« in še par drugih stvari, pa mu jih Matica, žal, ne more založiti. Kaj pa Filharmonija? Saj klavirskih izdanj nimamo skoraj še nič!

Glede operne produkcije treba na prvem mestu omeniti P. H. Sattnerjevo novo operno delo »Tajdek«, ki se je uprizorila v marcu 1927 v Ljubljani. Avtor, ki je lani praznoval 75 letnico, je veliko storil za Slovence na polju cerkvene in posvetne vokalne glasbe in oratorija. Njegova »V pepelnici noči« in »Jeftejeva prisega« kakor oratoriji očitujejo jake dramatične talente in ni čuda, da je zato skladatelj Kimovec avtorju predlagal opero. Opera na dr. Pregljev tekst se imenuje »Tajda«, je romantična trodejanka v verzih (za katere je avtor poskrbel, da se ne čutijo preveč) in ima v kratkem tole vsebino: Graščak Urh sovraži graščaka Osojskega zato, ker si namišlja, da mu je ubil sina. Osojskega sin Erazem ljubi Urhovo hčer Tajdo. Urha udari Bog za zlo sovraštvo s slepoto; peljejo ga v Kompostelje na božjo pot, da bi zopet dosegal vid (I). Med potjo se pravi zločinec razkrije in spokori (II). Na cilju se dogodljaj razvozlja ugodno z ozdravljenjem Urha in poroko Tajde z Erazmom. Zoper libreto so imeli neki glasbeniki pomisleke; libreto je pač vedno težavna stvar.

V godbi prevladuje čuvstvena, »lepa« in »mekka« melodika, v harmonskem oziru zmerno moderni, barviti kolorit, vodilnih motivov ni, muzika gladko poteka v neprestanost, le redko presekana z recitativno ali baladno »arijo«. Orkester ima ilustrativno, duhovno ozadje dogajanja slikajoč značaj. V ostalem opera ne zapusti nikoli mej tonalitete, nima nobenih eksotizmov. Značilno je za skladatelja in njegovo delo po njegovem mnenju i to, da je v mladosti eminentno gojil dunajske klasike (Haydn, Mozart, Beethoven), da je vseskozi duhovni pristaš klasike in romantike, in da je v njegovi glasbi značilna slovenska miloba in mehkoba.

Opera je ob premieri uspela, k čemur skladatelju iskreno čestitamo in mu želimo, da bi dolgo ostala na našem odru. Morda bi prenesla še nekaj pile v opernotehničnem zmislu? — Nastala je spričo avtorjevega stanu, ki prezira čast in denar, iz čistega, idealnega namena in častno pomnožila operno tvorbo.

Druga nova domača opera, ki bo menda jeseni šla na naš ljubljanski oder, so »Črne maske« Marija Kogoja. Trodejanska opera na simbolični tekst L. Andrejevega, ki ga tu vsebinski predpostavljamo (Črne maske — Lorenzove slabe lastnosti in grehi, ki ga obiščejo in Lorenzovo končno očiščenje v »ognju«).

Ker se tiče kompozicije in tematične strukture, ima opera poleg situacijskih en splošen vodilni motiv (maske), ki variira skozi vse delo: